AOFDersleri.com

HUKUK TARİHİ

2.ÜNİTE

ROMA HUKUKU VE ÖNEMi

Roma devletinin kuruluş tarihi olan MÖ 753 tarihinden itibaren Iustiniaunus'un ölüm tarihi olan MS 565 tarihine kadarki süreçte uygulanan hukuka Roma Hukuku adı verilir. Bu sebeple, en az 1300 yıl ya da Doğu Roma imparatorluğunun yıkılışı olan 1453 tarihine kadarki dönemi göz önünde bulundurursak 2216 yıl uygulanmış bir hukuk sistemi olan Roma hukukudur. Roma Hukuku özellikle Borçlar Hukuku alanında zenginleşmiştir.

ROMA DEVLETiNiN SiYASi DÖNEMLERi

Bu dönemler arasındaki geçişler sert, keskin ve ani geçişler olmayıp Roma kültürü ve örf- adetine bağlı kalınarak adeta evrimleşerek meydana gelen değişikliklerdir.

• Krallık Dönemi (MÖ 753 - MÖ 509)

• Cumhuriyet Dönemi (MÖ 509 - MÖ 27)

• ilk imparatorluk Dönemi (Principatus) (MÖ 27 - MS 284)

• Son imparatorluk Dönemi (Dominatus) (MS 284 - MS 565)

Roma devletinin siyasi dönemlerinin tamamında devlete hakim olan organlar aynıydı. Bunlar Magistra, Halk Meclisleri ve Senatustur.

Krallık Dönemi

MÖ VII. Yüzyılın ortalarında Roma bölgesini ele geçiren Etrüskler, burada yaşayan kabileleri yönetimleri altına alarak bir krallık kurdular.

Kral (Rex)

Rex adı verilen kral; Roma'nın tek magistrası olan kral hayatı boyunca görevde kalır ve ölmeden önce kendisinden sonra gelecek kralı belirlerdi. Kralın ayrıca Roma'daki ailelerin başındaki pater familias adı verilen aile babaları arasından belirlediği kişiler, danışma kurulu olarak görev yapan senatusu teşkil ederdi.

Halk Meclisleri (Comitia Curiata)

Roma devletinin temelini güçlü bir aile yapısı oluşturmaktaydı. Bu ailelerin başında tıpkı bir devlet başkanı gibi yetkileri olan aile babası (pater familias) bulunmaktaydı."Gens" adı verilen bu birliklerin kendilerine ait topraklarında kalabalık bir nüfusunun, ilahları ve hatta sınırlı sayıda olsa bile kamu hukuku anlamında kurumlarının olduğu bilinmektedir. Roma halkı üç ayrı sınıfa ayrılmaktaydı: Patriciuslar, plebler ve clientler. Gens mensuplarına gentiles ya da patricii adı

verilmekteydi. Roma yurtdaşı sayılanlar, vergi mükelleş olanlar, askerlik yapmak mecburiyetinde olanlar ve oy hakkına sahip olanlar sadece patriciilerdi. Toplumun diğer bir kesimi olan plebler, nüfusun en kalabalık kısmını oluşturuyordu. Çoğunlukla çiftçilik ve zanaat ile uğraşan bu kesimin menşei tartışmalıdır. Roma devleti idari olarak üç tribusa, her tribus on curiaya ve her curia da on gense ayrılmaktaydı. Toplamda 30 curiadan meydana gelen birliğeComitia Curiata adı verilmekteydi.

Senatus

Latince yaş anlamındaki senis ve yaşlı anlamındaki senior kelimesinden türetilmiş olan senatus, yaşlılar kurulu veya ihtiyar heyeti anlamına gelmektedir.

Cumhuriyet Dönemi

Son kral Terquinus Superbus (II. Terquinus) senatus ve comitia curiatayı dikkate almadan tamamen keyş ve baskıcı bir yönetim anlayışı benimseyince patricii sınıfı Etrüsk kökenli bu krala karşı bir isyan başlatmıştır. Eski dönemde krala ait olan imperium yani emir verme yetkisi Cumhuriyet Döneminde consul adı verilen ve süreli olarak görev yapan magistraya geçmişti.

Cumhuriyet terimini monarşi teriminin zıddı ve bugünkü anlamıyla ilk kullanan Montesquieu olmuştur.

Magistralıklar

Cumhuriyet Döneminin Krallık Döneminden en önemli farkı, magistra sayısının fazla oluşudur. genellikle iki tane magistra görev yapardı. Birinin aldığı karar tek başına yeterli olmakla birlikte diğeri bu kararı beğenmezse intercessio adı verilen veto yetkisini kullanır ve kararı ortadan kaldırırdı. görev sürelerinin bir yılla sınırlı olmasıydı. Ayrıca tekrar göreve gelmek isteyen magistranın on yıl beklemesi gerekmekteydi.

Consul

Krallık rejiminin yıkılmasından hemen sonra, kralın yerine geçmek üzere birbirine denk iki adet magistranın görev yaptığı en büyük magistralık makamı consuldür. Consullerin devlet adına kararlar alma ve bunları uygulama amacıyla emretme (imperium) yetkileri vardı. ilk zamanlarda sadece patriciilerden seçilen consullerin MÖ 367 yılından itibaren pleblerden de seçilebileceği kabul edilmiş ve MÖ 342'den itibaren consullerden biri pleblerden seçilmeye başlanmıştı.

Dictator

iç ve dış tehlikelere maruz kalındığında ve kriz zamanlarında consullerden birisi diğerini en fazla altı aylığına dictator ilan eder, sürenin sonunda veya ilan eden consulün görev süresi bitince dictatorün de bu sıfatı sona ererdi.

AOFDersleri.com

Praetor

Praetor consullerden sonraki en önemli magistradır. MÖ 367 yılında iki consullükten başka üçüncü bir magistralık daha kuruldu. Bu yeni magistralığın amacı sık sık savaşlar sebebiyle consullerin şehir dışına çıkmaları sonucu aksayan hukuk işleri ile ilgili konularda onlara yardımcı olmaktı.

Praetor

Praetor consullerden sonraki en önemli magistradır. MÖ 367 yılında iki consullükten başka üçüncü bir magistralık daha kuruldu. Bu yeni magistralığın amacı sık sık savaşlar sebebiyle consullerin şehir dışına çıkmaları sonucu aksayan hukuk işleri ile ilgili konularda onlara yardımcı olmaktı. Teorik olarak consullerle aynı güç ve yetkilere sahip olan ve patriciiler arasından halk meclisince seçilen praetorlar savaşlara katılmayıp şehirde kaldıkları için kendilerine praetor urbanus adı verildi.

Censor

Consullerin görevlerinin haşşetilmesi amacıyla ihdas edilen magistralıklardan biri de censorluktu. Census denilen bir işlemle yurtdaşlar sayılır, askerî, siyasi, idari, ekonomik ve sosyolojik açıdan listeler hazırlanırdı. Censorlar adeta nüfusun demoğraşk yapısının haritasını çıkarmaktaydılar.

Tribunus Plebis

Pleblere ait olan bu magistralığın ortaya çıkışı patricii-pleb mücadelesinin sonucudur. Bunun üzerine ayaklanan plebler bir devlet kuracaklarını ilan ettiler. Bunun üzerine plebler devlet içerisinde müstakil bir gurup gibi kabul edilmiş ve kendilerine Tribunus plebis adı verilen bir başkan atanmıştır. Imperium yetkisine sahip olan diğer magistraların plebler aleyhine aldıkları kararları veto ederek devletin işleyişini kilitleyebiliyorlardı.

Quaestor

Quaestorluk Cumhuriyet Döneminde ortaya çıkmış bir magistralıktır. Bizzat consullerce seçilen quaestorlar onların yardımcıları idiler. Consullere vekaleten cezai ve mali işlere bakarlardı.

Pleblerin elde ettiği en güçlü magistralık quaestorluk idi.

Aedilis Curulis

Praetorluk ile beraber MÖ 367 yılında yine öncelikle patriciilerden olmak üzere consullerin görevlerini haşşetmek amacıyla iki tane küçük magistralık makamı oluşturuldu. imperium yetkisine sahip olmayan bu magistraya aedilis curulis adı verildi. Daha sonra pleblerin de aedilis curulis olabildiklerini görüyoruz. Asli görevleri çarşı ve pazarlardaki alışverişi denetlemek olan ve bir tür zabıta niteliğindeki bu magistraların başka görevleri de vardı.Aedilis Curulisler, bu dönem açısından son derece önemli olan köle ve at satımlarında satıcıları, sattıkları malların ayıplarını söylemeye mecbur ederek ayıplı mal almış olan kişilere çeşitli dava imkânları tanıdılar.

Halk Meclisleri

Cumhuriyet Döneminin en önemli organlarından birisi de halk meclisleriydi. Krallık döneminde patriciilerin katılabildiği comitia curiataya Cumhuriyet Döneminde pleblerin de katılabildiği yeni halk meclisleri eklendi. Bunlardan comitia centuriata patricii ve pleblerin katılabildiği, magistra ve consulları seçen, kendisine sunulan kanunları kabul eden, savaşa ve barışa karar veren ve ölüm cezalarını karara bağlayan meclistir.

Senatus

Krallık Döneminden Cumhuriyet Dönemine intikal eden diğer önemli bir organ da senatusdu. ilk dönemlerde üye sayısı 100 civarında olan senatus Cumhuriyet Döneminde 300 üyeye ulaşmıştı.Senatus consultum adı verilen senatus kararları hukuken bağlayıcı olmayan istişari nitelikte kararlardı.

ilk imparatorluk Dönemi (Principatus Dönemi)

Julius Caesar'ın MÖ 49 yılında ordusunun başında rakibini mağlup ederek kendisini consul ve dictator seçtirmesine kadar sürdü. Cumhuriyet yanlıları Brutus ve Cassius bir suikast düzenleyerek MÖ 44'te Caesar'ı öldürdüler ancak Cumhuriyet rejimi kurulmadı ve ülke daha da

karıştı. MÖ 43'te Caius Octavius, Caesar'ın evlatlığı, yeğeni ve tek varisi sıfatı ile tüm yetki ve sıfatlarına sahip oldu. On beş yıl devam eden bir karışıklığın ardından Octavius, olağanüstü yetkilerini ve unvanlarını MÖ 27'de senatus'a devrederek sadece Imperator ünvanını aldı. MÖ 25'de consulluğu de bırakarak sadece Tribunus'un potestası ve proconsulün imperiumu olarak kaldı. Böylece hem Roma'da emir verebiliyor hem de orduyu kumanda edebiliyordu. Bu durum daha sonra bir numaralı vatandaş anlamına gelen Princeps adında yeni bir magistralığın ortaya çıkmasına sebep oldu.

Princeps

Kelime anlamı olarak ilk, birinci anlamına gelen princeps, bir numaralı yurtdaş demekti. Zaten daha önce de senatusun en yaşlı üyesine bu ad verilmişti. Senatus princepsi, tribunus potestası ve preconsul imperiumu vererek seçer, halk meclisi de bu seçimi onaylardı. Bu dönemde devletin iki hazinesi vardı. Aslında her ikisi de devlet malı sayılan bu hazinelerden birisi aerarium, doğrudan senatus ve halk için kullanılırdı. Şscus adını taşıyan diğeri ise eyaletlerden elde edilen vergilerden besleniyor ve princepsin yönetim giderlerini karşılıyordu. Princepsin bu yetkileri ve artan gücü karşısında magistralıkların içi boşalmaya, yetkileri senatusa devredilmeye ve sembolik birer şeref makamı haline dönüşmeye başladılar.

Halk Meclisleri

Bu dönemde halk meclislerinin rolü oldukça azalmıştı. Magistraları seçme yetkisi, dönemin başlarında halk meclislerine aitken kısa bir süre sonra senatusa geçti. Bir süre sonra yargı yetkisini

de yitirdiler. Yasama yetkileri ise MS 98 yılındaki son kanun olan Toprak Kanununa kadar devam etti.

Senatus

Dönemin başlarından itibaren halk meclislerinin zayışaması ve imparator Augustus'un da aldığı tedbirler senatusun itibarını yükseltti. Zamanla princepsin iktidarı arttıkça senatusun etkisi de azaldı. Magistraların seçimi, savaşa ve barışa karar verme gibi önemli işler senatusa geçti.

Senatusun kanunda yer almayan cezaları vermek veya bazı kanuni cezaları haşfletmek yetkisi olmakla birlikte, princeps bu kararları da durdurabiliyordu. Görüldüğü gibi tüm yetkiler princepsin elinde toplanmaya başlamış ve mutlakiyete doğru bir gidiş başlamıştı.

Son imparatorluk Dönemi (Dominatus Dönemi)

Principatus döneminde savaşlar olmadığı için kölelik durağanlaşmış, küçük ziraatler kalkarak italya yarımadası zeytinlik ve bahçelik haline gelmiştir. Bu zenginlik ve refah içerisinde Roma hukuki açıdan da en güçlü dönemini yaşamıştır. Principatus Döneminin miladın ilk iki asrına rastlayan kısmı Roma'nın en güçlü, istikrarlı ve güvenli olduğu dönemdir. Bu özellikleri sebebiyle bu döneme Roma Barışı anlamında Pax Romana denir. imparator Caracalla MS 212 yılında herkesi Roma yurtdaşı ilan edince devletin düzeni bozulmaya ve. Romalılık şkri yerini eyaletçilik şkirlerine bırakmaya başladı.

Bu dönem itibarıyla üstün bir medeniyete sahip olan Doğu medeniyetleri Roma'yı etkisi altına almaya başladı. Bu da Principatus Döneminin sonunu hazırladı. Hristiyanlığın ortaya çıkışı, zayışar, yoksullar ve kölelerce hızla benimsenmesi ve yayılması Roma'yı zor duruma soktu. imparatorun zayışaması ve yerine geçecek kişiyi belirleyemez hale gelmesinin sonucunda ordunun imparator üzerindeki etkisi artmış, her bir birlik kendi imparatorunu ilan etmeye başlamıştı. Buna ek olarak Avrupa'ya yapılan göçler sonucunda barbar denilen yabancılar

Roma'ya saldırmaya başladı. MS 284 yılında Diocletianus birliğini sağladığı devletin başına geçerek tam bir mutlakiyet yönetimi kurdu. Buna ek olarak devletin merkezini de doğuya taşıdı. Senatus ve magistra adları sadece şeref unvanı haline geldi: Praetor ise sadece oyunlara bakan ve devlet bütçesini kullanamayan bir kişi olmuştu.

ROMA HUKUKUNUN DÖNEMLERi

Eski Hukuk Dönemi

MÖ 753'ten başlayıp üçüncü Pön savaşının sonu olan MÖ 150 yılına dek süren dönem Eski Hukuk Dönemi olarak isimlendirilir. Bu dönemde Roma yurtdaşlarına Quirites adı verilmekteydi. Bu sebeple eski hukuka yurtdaşlar hukuku anlamında "Ius Quiritum" deniyordu. Daha sonra devlet (civitas) terimi kullanılmaya başlandı ve yurtdaş anlamında da cives sözü yerleşti. Buna bağlı olarak "cives"lerin hukukuna "Ius civile" dendi. Ius civile başlangıçta Romalıların örf ve

adetlerinden oluşuyordu. Bu dönemde dinî yaşam önemli olduğundan Romanın ilk hukukçuları rahiplerdi. Ömür boyu görev yapmaları ve bilgilerini sadece sonraki rahibe aktarmaları sebebiyle, hukuk, rahiplerin, rahipler de patricii olduğundan patriciilerin tekelindeydi. Plebler kendilerine uygulanan keyşliğin sona ermesi için Roma Hukukunun yazılı hale getirilmesini teklif ettiler.

Yunanistan'a bir heyet gönderilerek daha önce yapılan kodişkasyon çalışmaları incelendi. Heyetin Roma'ya dönmesinden sonra mevcut magistralıklar lağvedildi ve kanunları yapmakla görevli ve consul yetkisini haiz on kişilik bir hükümet kuruldu. Decemviri hükümeti adı verilen ve sadece patriciilerden oluşan bu hükümet on levha tutarında kanun yaptı. Halk meclisine sunulan bu kanunlar kabul edildiler. Ertesi yıl aralarında plebllerin de olduğu yeni bir komisyon iki levha tutarında yeni bir kanun daha yaptı ve toplamda oniki levha olan bu kanunlar pirinç levhalar üzerine yazılarak Forum Romanumda ilan edildi. Bu çalışmaların MÖ 451-449 yılları arasında yapıldığı genellikle kabul edilmektedir. Oniki Levha Kanunlarının temel özelliği eski örf ve adetlerden oluşmasıdır. Oniki Levha Kanunları, eski hukukların çoğunda görülen ve medeni hukuk, usul hukuku, ceza hukuku, dinî hukuk ve genel kamu hukuku alanlarına ait hükümler içermekteydi. Roma devletinin çok iyi örgütlenmiş yönetim yapısına karşın yazılı bir anayasası hiç olmamıştır.

Klasik Hukuk Dönemi

Klasik Hukuk Dönemi, esas itibarıyla Cumhuriyet Döneminin son 150 yılı ile ilk imparatorluk Döneminin tamamını kapsayan devrin adıdır. MÖ 367 yılında çıkarılan bir kanunla hiyerarşik olarak consullerin altında yer alan ve önde giden anlamına gelen pratetor adıyla yeni bir magistralık oluşturulmuştur. Consullerin savaşa gittiklerinde, şehirdeki hukuk işlerine bakmakla görevli olan bu magistra, önüne gelen olayda taraşarı dinler ve haklı gördüğü tarafa bir dava hakkı (actio) vererek hakeme yollardı. Bu işleme Roma Hukukunda "hukuku söylemek" anlamında iurisdictio adı verilirdi ve münhası ran praetorlara aitti. Roma Hukukunun gelişme- sinde çok önemli bir yere sahip olan praetorlar, ius civilenin karşısında ius praetorium adı verilen bir hukukun da oluşmasını sağlamışlardır. Özellikle hukukun rahip hukukçuların tekelinden çıkmasından ve hukuk üzerindeki gizliliğin kalkmasından sonra, praetorlar toplumu izleyerek mevcut hukukun geçit vermediği yerlerde devreye girmişlerdir.

Kanun koyma yetkileri olmayan praetorların oluşturduğu hukukun yürürlük kaynağı, göreve geldiklerinde yayınladıkları beyannamelerdir (edictum). ilk imparatorluk döneminde MS 130 yılında Hadrianus bir emir ile beyanname metnini dondurdu. Edictum perpetuum adı verilen bu metin de her yıl ilan edilmeye devam olundu. Sadece Roma yurtdaşlarına uygulanan ius civilenin yanında praetor peregrinus tarafından getirilen Yine Romalı hukukçularca, Roma'daki yabancılık unsuru taşıyan olaylara uygulanmak üzere oluşturulan bu hukuka yabancılar hukuku anlamında ius gentium adı verilmekteydi. Roma'da yaşayan her bir kavme kendi hukukunu uygulamayı amaçlayan bu hukuk da Roma kaynaklıdır. Pax Romana olarak adlandırılan dönemde Roma'nın güçlenmesi, etkisini hukuk alanında da göstermiştir. Dönemin başlarında yaşamış olan Labeo ve Capito isimli hukukçuların yanında, daha sonra Iustinianus derlemesine de kaynaklık edecek olan Institutiones isimli kitabın yazarı Gaius ilk akla gelen hukukçulardır. Bunlardan başka Julianus,

Pomponius, Ulpianus, Paulus, Marcellus, Celsus, Neratius gibi adlar da bu dönemde yetişen diğer hukukçulardır.

Klasik Sonrası Hukuk Dönemi

Son imparatorluk Dönemine Klasik dönem hukukçularının faaliyetleri sona ermiştir. Tam anlamıyla bir mutlakiyet idaresinin olduğu bu dönemde artık hukuk imparatorun iradesinden ibarettir. MS 212 yılında imparator Caracalla tarafından tüm Roma halkına yurtdaşlık hakkının bahşedilmesidir. Tamamen iyi niyetle ve birleştirici bir düşünce ile yapılan bu uygulama, Roma Hukukuna olumsuz olarak yansımıştır. Çünkü Roma Hukuku olan ius civile artık tüm ülkeye uygulanacaktı. imparatorlar da Roma Hukukunu bu eyaletlere zorla uygulama yolunu tercih ettiler. Bu düşüncedeki son imparator Diocletia-nus'tur. Doğuda 330 yılında kurulan Costan- tinopolis imparatorluğun ikinci merkezi olunca hukukun tek kaynağı olan imparatorlar da Helen kültürünün etkisinde kalınca hukuk yeni bir yön kazanmış oldu. Helen kültürünün etkisi altında oluşan bu dönem hukukuna Roma-Helen Hukuku ya da Bizans Hukuku adı da verilmektedir.

Iustinianus Dönemi

MS 527 yılında tahta geçen Iustinianus, Dini birliği sağlamak amacıyla Ortodoksluğu resmi din ilan etti. klasik hukuk dönemindeki hukukçuların eserlerinin ve o dönemdeki imparatorların emirnamelerinin derlenmesi için çalışmalar başlattı. Toplumsal ve ekonomik sorunlarına da uygun çözümler getirmeyi amaçlamıştı. Kodişkasyon.

Corpus luris Civilis

Adalet bakanı Tribonianus'un başkanlığında avukat, memur ve profesörlerden oluşan bir kurul ile çalışmalara başlanmıştır. imparatorluğun dili Yunanca olmasına rağmen Latince dört bölüm olarak kaleme alınmıştı. Bu sebeple sıradan hukukçuların anlaması zordu. Uygulamayı kolaylaştırmak amacıyla Yunanca özetleri yapılmıştır. Iustinianus bu derleme ile ulaşmak istediği hedefe ulaşamadı

Codex

Daha önce de emirnamelerden oluşan derlemeler olmakla birlikte bunların hem eskimiş hem de eksik olmaları imparatoru böyle bir çalışmaya itmiştir. Iustinianus, metinlerdeki görüş ayrılıklarını gidermekte yol gösterecek 50 karar yayınlamıştı. Bu kararlar günümüze kadar gelememiştir. Hazırlanan ilk Codex yürürlüğe girince, o zamana kadar yürürlükte olan tüm imparator emirnameleri yürürlükten kalkmış oldu.

Digesta (Pandectae)

MS 530 yılında Iustinianus, yine Adalet bakanı Tribonianus'u görevlendirerek onun başkanlığında 17 kişilik bir kurul oluşturdu. Digestayı hazırlamakla görevli kurul 530 yılında işe başlamış ve pek çoğu küçük hacimli iki bin kitap ve toplamda otuz binden fazla satır incelemiş, metinlerde

“interpolatio” adı verilen değişiklikler yaparak üç yıl gibi çok kısa bir zamanda çalışmalarını tamamlamışlardır. Kanun gücünde olmasına rağmen kanun gibi kullanılmaya elverişsiz olan Digesta, belli olaylar hakkında verilmiş somut kararları kapsayan kazuistik bir eser niteliğindeydi. Kendilerine derleyici anlamında compilatores adı verilen bu hukukçular, MS ilk üç yüzyılda yaşamış Salvius, Iulianus, Celsus, Marcellus, Papinianus, Paulus gibi çok değerli hukukçuların eserlerinden özenle seçtikleri paragraşarı 50 kitap halinde birleştirmişlerdir. Böylece Iustinianus derlemesinin hukuk bilimi ve hukuk tarihi

açısından en değerli bölümü olan Digesta ortaya çıkmıştır. Digestanın amacı, içeriği, sistematiği ve uygulanma şekli islam hukuk tarihinde aynı şekilde hazırlanan ve uygulanan fetâvâ kitaplarını akla getirmektedir.

Institutiones

Klasik dönem hukukçularından Gaius’un Institutiones adlı kitabı da bu alanda okutulmaktaydı. Bu iki hukukçu başta Gaius’un Institutionesi olmak üzere başka klasik dönem hukukçularının kitaplarından da yararlanarak istenen eseri kaleme aldılar. institutiones de Digesta gibi toplama bir eserdir. Ancak Digestadan farklı olarak alıntılar için kaynak belirtilmemiştir. Institutiones MS 533 yılında Digesta ile birlikte yürürlüğe girmiş, ders kitabı olmasına rağmen kanun gücüne sahip olmuştur.

Novellae

Novellae, tamamen uygulamaya yönelik kanunlardan oluşmaktadır ve öğretimle herhangi bir ilişkisi yoktur. Zaten bu bölüm Iustinianus’un ölümünden çok uzun zaman sonra Orta Çağda Corpus Iuris Civilis’e eklenmiştir. Glossa, Klasik Hukuk Döneminin sonlarından itibaren ortaya çıkan hukuk mekteplerinde okutulan klasik dönem eserlerinin satır aralarına gerek hocalar ve gerekse öğrencilerce düşülen açıklayıcı notları ifade etmektedir. interpolatio gibi glossaların da hemen ilk bakışta anlaşılması imkansızdır. Her ikisi arasındaki temel fark ise interpolatioların resmi ve kasıtlı olarak, glossaların ise istenmeden ve kendiliğinden gerçekleşen değişiklikler olduğu noktasındadır.

Iustinianus’tan Sonra Roma Hukuku Skolastik Doktrin

Bu öğreti, italya’nın Pisa şehri kitaplığında bir el yazma Digesta nüshasının bulunmasıyla başladı. Din alanında incil’in dogma kabul edilmesinin yanında aynı şekilde Digesta da hukuk alanında neredeyse dogmalaştı. Digesta metninin içerisine, satır aralarına, sayfa kenarlarına Digestadaki kelime ve kavramların açıklamasını yapmayı bir metot olarak benimsedikleri için bu ekole şerhçiler anlamında Glossatorlar adı verilmektedir. eldeki şerhlerin (glossa) en iyileri birleştirilerek Glossa Ordinaria adı altında yayınlandı. XIII. yüzyılın ortasından sonra Bologna hukuk mektebinde Glossatorlar gibi açıklama temeli üzerine çalışan bir akım ortaya çıkmıştır. Kendilerine sonraki şerhçiler anlamında Postglossatorlar veya Commentatorlar adı verilen bu araştırmacılar, Digesta glossalarını şerh etmekteydiler. Bu çalışmaları yaparken glossatorlar gibi kısa ve teknik açıklamalar yerine, uzun ve uygulamaya yönelik açıklamaları tercih ediyorlardı.

Glossatorlar ile postglossatorların gerek çalışma metotları ve gerekse ulaştıkları sonuç, aynı çağlardaki islam hukuku ekolleriyle de şaşırtıcı bir şekilde benzerlik göstermektedir.

Hümanist Doktrin

XVI. yüzyılda Rönesansın genel eğilimi sonucunda Yunan ve Latin edebiyatından etkilenen hümanizm adı verilen bir akım ortaya çıktı. Onlara göre, hukuk bir miletin kendi içerisinden çıkmalı idi. Bu amaçla hukukun kaynağına inilmeli ve serbest bir düşünce ile hukuk araştırıl malı idi. Ancak bu ekol de önceki ekollerin düştüğü yanlışa düştü ve hukuku bir kenara iterek dil ve gramatik yapı üzerinde derin ve anlamsız tartışmalara yöneldi.

Roma Hukukunun iktibası, Tabii Hukuk Doktrini ve Tarihçi Hukuk Okulu Avrupa'da dağınık hukuk uygulamaları karşısında ortak hukuk haline gelen Roma Hukuku, karşısında Tabii Hukuk Okulunu bulmuştur. XVIII. yüzyılda ortaya çıkan bu okul, hukuk kurallarının akıldan ve eşyanın tabiatından çıktığını savunmaktaydı. Tarihçi okula göre hukuk,

kanun koyucunun gayret ve uğraşısı ile yani müdahale edilerek değil, zaman içerisinde, şartların olgunlaşmasıyla, gizli ve sessiz bir şekilde tıpkı bir dil gibi ihtiyaçlar karşısında gelişerek ve değişerek ortaya çıkar. Bu sebeple hukukun oluşumu için ona müdahale edilmemeli, tıpkı örf ve adet kuralları gibi kendi haline bırakılmalıdır. Hukuk milletin manevi varlığının ürünü ve sonucudur. Avrupa'daki kanunlaştırma hareketlerinin tamamlanmasının ardından en son Almanya'da Roma Hukuku doğrudan uygulanma özelliğini kaybetmişti.

YUNAN HUKUKU

Yunanlıların siteler halinde örgütlenmiş olmaları ve tüm Yunanlıları kapsayan Roma Devleti gibi bir devletin olmayışıdır. özel hukuk ve ceza hukukuna ilişkin doğrudan kaynaklar elimizde yoktur. Bu bilgiler Yunanlı hatipler Demosten ve isokrat kanalıyla gelmektedir. Atina'da gerek şziki küçüklük ve gerekse sitenin ömrünün kısa olması özel hukukun gelişimine engel olmuştur. Solon'un MÖ 594'de yaptığı ıslahat ile giderildi. Doğumla elde edilen asilliği kaldıran Solon, borcunu ödeyemeyenlerin köle olacaklarına ilişkin uygulamaya da son verdi. Buna benzer pek çok yenilik getiren Solon, demokratik yönetimin temellerini kurmuştur. Atina'nın demokratik yapısı Halk Meclisi (eklesia), Beşyüzler meclisi (Bule), Arhontlar ve Stratejler ile Aeropaj Meclisinden oluşmaktaydı. Halk meclisi askerlik yapma hakkına sahip olan halkın tamamından oluşur ve bir meydanda toplanarak kanunları yaparlardı. On Tribu'ya ayrılmış sitenin her

Tribu' sundan kura ile seçilen elli kişinin oluşturduğu meclise de Beşyüzler meclisi denilmekteydi. Aristokratik dönemden kalan bir organ olan Arhontlar yine dokuz kişiden oluşmaktaydı. Stratejler ise askeri işlerle uğraşıyorlardı.

Atina'da tam bir milli hakimiyet (halk=demos ve hakimiyet=kirios) esası yani demokrasi vardı. Kanunları yapmak, savaşa ve barışa karar vermek, memurları seçmek ve idam kararlarını vermek Eklesia'nın yetkisindeydi. Isparta'ya hakim olan organlar kral(lar), halk meclisi (apella), senato (gerusia) ve eforlar meclisidir. Isparta'da her ikisi de birbirine eşit, yetkileri babadan oğula geçen ve dini, siyasi, yargısal yetkilere sahip iki kral hakimdi. getirmektedir.

Isparta senatosu, ikisi kral olmak üzere atmış yaşını tamamlamış toplam otuz kişiden oluşmaktaydı. Siyasi alanda ve ağır ceza alanında yargı yetkisine sahip olan senato halk meclisinde müzakere edilecek konuları tespit ederdi. Eforlar (beşler) meclisi Isparta'nın en orijinal kurumudur. MÖ VII. yüzyılda ihdas edilen bu meclis bir yıl görev yapan beş üyeden oluşmaktaydı. Efor'lar kralları ve senato üyelerini ayda bir defa kontrol ederlerdi. Halk meclisi üyelerinden krallar aleyhine gelen şikayetleri de değerlendirirler ve gerekli görürlerse konuyu senato'ya götürürlerdi. Hakim sıfatıyla da hareket eden eforlar Roma'daki praetor'lar gibi yorum yoluyla kanun da koyabiliyorlardı.

AOFDersleri.com